

Strategier för inkludering

- En intervjustudie om förskollärares strategier för barns inkludering i lek

---

Strategies for Inclusion

- An interview about the preschool teachers strategies for children's inclusion in play

---

Therese Jansson Karlén

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Förskolläraryrket

Grundnivå/15hp

Handledare: Inga-Lill Emilsson

Examinator: Nina Thelander

Datum: 2015-06-02

Abstract

I have conducted a study where I reviewed which strategies and play rules preschool teachers' uses in preschool to include children in play. To get answers to this I have been using previous research and literature that I consider to be relevant to my examination. It involves what play is and what conditions children need to master to be able to play and as well play theories and strategies to include children in play. The method I have used to answer my questions are qualitative interview and I have interviewed five active preschool teachers' working with children aged 1-6 years old. The results revealed that there are preschool teachers' responsibilities to include all the children in play and that there are preschool teachers' participation in play that promotes an inclusive environment. All children should be included in play, but not in all situations because children's play must be respected.

Keywords

Inclusion, pedagogy of play, play, play research, preschool, preschool teacher, rules of play strategies, theories of play

Sammanfattning

Jag har utfört en studie där jag granskat vilka strategier och lekregler förskollärare använder sig av i verksamheten för att inkludera barn i lek. För att få svar på detta har jag använt mig av tidigare forskning och litteratur som jag anser vara relevant för min undersökning. Den innefattar främst vad lek är och vilka förutsättningar ett barn behöver behärska för att kunna leka samt lek teorier och strategier för att inkludera barn i lek. Metoden jag använt mig av för att besvara mina frågeställningar är kvalitativ intervju och jag har intervjuat fem verksamma förskollärare som arbetar med barn i åldern 1-5 år. I resultatet framkom att det är förskollärarnas ansvar att inkludera alla barnen i leken och att det är förskollärarnas deltagande i leken som främjar ett inkluderande. Alla barn ska inkluderas i leken, men inte i alla lägen då barnens lek ska respekteras.

Nyckelord

Förskolan, förskollärare, inkludering, lek, lekforskning, lekpedagogik, lekregler, lek teori, strategier

Innehållsförteckning

<i>Inledning</i>	<i>1</i>
Syfte	1
Frågeställningar	1
<i>Forsknings- och litteraturgenomgång</i>	<i>2</i>
Läroplan för förskolan	2
Forskning om lek	2
Vad är lek?.....	3
Lekens förutsättningar	5
Strategier till inkludering i lek	7
Bygga relation	7
Tillåtande och ge utrymme till lek.....	7
Lekgrupper	8
Ett lekpedagogiskt arbetssätt	8
Förskollärarens ansvar.....	9
Teoretiska utgångspunkter	10
Sociokulturellt perspektiv.....	10
<i>Metodologisk ansats och val av metod</i>	<i>12</i>
Val av metod	12
Urval och avgränsning	13
Genomförande	14
Bearbetning och analys	15
Etiska överväganden	15
Validitet och reliabilitet	16
<i>Resultat</i>	<i>17</i>
Strategier	17
Att vara med själv som vuxen	17
Förebild.....	18
Stöttelelare	18
Tillåtande vuxna	19
Lekfulla vuxna	19
Att använda sig av material och olika metoder.....	19
Temaarbete	20
Valkort/Lekkort	20
Lekgrupp och grupplekar.....	21
Miljön	22

Utemiljön	22
Lekregler	23
Respektera barnens lek	23
Barnen har egna regler.....	24
Tidsbrist	24
Analys av resultat	25
Strategier	25
Att vara med själv som vuxen	25
Att använda sig av material och metoder.....	25
Miljön	26
Lekregler	26
Respektera barnens lek	26
Barnen har egna regler.....	27
Diskussion	28
Metoddiskussion	28
Resultatdiskussion	29
Slutord	32
Vidare forskning	33
Referenser	34
<i>Bilaga 1 - Mejl till förskolechefer</i>	
<i>Bilaga 2 - Informationsbrev till dig som vill medverka i min studie</i>	
<i>Bilaga 3 - Informationsbrev</i>	
<i>Bilaga 4 - Samtyckesblankett</i>	
<i>Bilaga 5 - Intervjufrågor</i>	

Inledning

Under min tid som student vid lärarutbildningen har jag under den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, uppmärksammat att förskollärarna vid inskolning arbetar för att få ett bra klimat i barngruppen, där alla barnen ska inkluderas i barngruppen och leken. Jag har sett kompis-solar och andra hjälpmedel där regler kommit upp på väggarna som ska gälla vid lek med varandra. Det kan vara regler som att barnen inte får retas och alla barnen får vara med och leka. Men ändå har jag uppmärksammat att det finns tillfällen då barn exkluderas och hamnar utanför sociala lekens värld. Min erfarenhet av förskolan och förskolans läroplan är att leken ses som något viktig. I förskolans läroplan står det att ”leken är viktig för barns lärande och utveckling” samt att ”barn söker och erövrar kunskap genom lek och socialt samspel” (Skolverket, 2010, s. 6). Därför tycker jag det vore intressant att studera vad förskollärare använder sig av för strategier för att inkludera barn i den sociala leken då leken ses som något viktigt. Vad använder de sig av för strategier eller lekregler för att hjälpa de barn som hamnat utanför leken och hur upprätthåller de det? Som blivande förskollärare vill jag veta mer om detta för att själv få en ökad förståelse samt kunna bidra med svar till problemområdet.

Syfte

Studien syftar till att få kunskap om förskollärarnas strategier och användandet av lekregler för att inkludera barn i lek.

Frågeställningar

- Vad är förskollärarnas erfarenheter av uttrycket ”alla får vara med och leka” som en ingångsport till inkludering i lek?
- Finns det specifika lekregler som förskollärare använder sig av för att inkludering ska ske i leken? Vilka i så fall?
- Vilka strategier använder sig förskollärarna av för att inkluderingen ska ske i leken?

Forsknings- och litteraturgenomgång

Den forskningsbakgrund jag har gjort innefattar vetenskapliga teorier och litteratur som är relevant för studiens forskningsområde och syfte. Litteraturen har avgränsats efter infallsvinklar och perspektiv som har publicerats efter 2000-talet och handlar om lek, strategier och lekregler för att skapa social lek samt förskolläraernas ansvar kring detta.

Läroplan för förskolan

I läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) påpekas hur viktig lek är och att verksamheten ska främja leken. Förskolan ska utmana och locka till lek och aktivitet för det bidrar till barnens utveckling och lärande då barn erövrar och söker kunskap genom socialt samspel, lek och utforskande. Barnen ska möta vuxna i verksamheten som ser varje barns möjlighet och att de engagerar sig i samspelet både med det enskilda barnet men också hela barngruppen.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande [...] och barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Skolverket, 2010, s. 6).

Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) påpekar att verksamheten ska främja barnens kreativitet, lustfyllda lärande och leken samt att arbetslaget ska;

visa respekt för individen och medverka till att det skapas ett demokratiskt klimat i förskolan, där samhörighet och ansvar kan utvecklas och där barnen får möjlighet att visa solidaritet (Skolverket, 2010, s. 9).

Forskning om lek

Vad lek är och hur den betraktas ändras med tidens gång. Hur förskollärarna betraktar leken, det vill säga vilken människo- och barnsyn som råder, påverkar vilka lekteorier som värdesätts. Lekteorier är viktigt att studera och granska eftersom det påverkar hur förskollärarna anser och lägger fokus på barnens lek samt hur de väljer att tolka det de observerat (Öhman, 2011). Detta kan påverka vilka strategier förskollärarna väljer att ta till beroende på hur de ser på lek.

Vad är lek?

Lekforskningen i Sverige har idag centralt fokus kring lekens betydelse för utveckling och lärande och tar sin utgångspunkt i lek som kulturskapande (Harvard & Jensen, 2009). Lindqvist (2004) beskriver leken som ”en skapande verksamhet som inbegriper ett kreativt pedagogiskt förhållningssätt” (Lindqvist, 2004, s. 55) och tar stöd ur Vygotskijs sociokulturella perspektiv och syn på lek, eller som Lindqvist kallar det, det kulturhistoriska perspektivet. Lindqvist anser att Vygotskij utvecklade sina teorier utifrån studier på människan i förhållande till konst och litteratur och benämner därför hans perspektiv för kulturhistoriskt. Lindqvist anser att alla människor är kreativa och den kreativa förmågan kallas fantasi. Mellan fantasi och verklighet finns det ingen motsättning då fantasi är en medvetandeform eller en kombinationsförmåga och hör ihop med verkligheten på flera sätt. Erfarenheter och känslor tolkas genom fantasin och medvetandet förenar känsla med mening och betydelse. Fantasiprocessen, eller lek, är en tolkningsprocess fylld med överdrifter, förvandlingar, åtskiljande och formationer. Lindqvist uttrycker att leken är viktig för utveckling av tanke, vilja och känsla och just i leken särskiljs inte dessa. Leken handlar om att uppfylla önskningar, realisera det orealistiska och hävda sin egen vilja mot vuxenvärlden och skapad medvetenhet för sina handlingar. I leken skapas mening och verkligheten speglas på ett djupare plan. Känslan påverkar lekens förlopp och förvandling och leken har därför en estetisk form (Lindqvist, 2004).

Öhman (2011) beskriver utifrån Pellegrinis teorier att lek antingen kan förstås ur ett strukturellt, funktionellt eller kausalt perspektiv. Ur ett strukturellt perspektiv är signaler som överdrivna kroppsrörelser som signalerar att det är lek som sker och leksekvenserna är inte alltid kompletta eller logiska. Ur ett funktionellt perspektiv ses leken som en process och de som leker anpassar sina reaktioner till varandra för att leken ska kunna fortskrida. Ur ett kausalt perspektiv ses leken som lättstörd och frivillig samt att den utförs av barn. Men lek kan också beskrivas som kontinuum, något kontinuerligt som sker i en oavbruten följd, men som rör sig från associativ lek till mer komplex social lek. Men om barn leker tillsammans är ingen garanti bara för att barnen är tillsammans (Öhman, 2009). Öhman definierar vad lek är för henne;

Att barn kan sitta tillsammans och undersöka en leksak. Då har de ett socialt samspel, men de leker inte. De kan sitta vid samma bord och undersöka var sin leksak. Då har de varken ett socialt samspel eller leker. De kan leka var sin fantasilek oberoende av varandra, då leker de, men de samspekar inte med varandra. Och till sist kan de tillsammans dela fokus och engagera sig i en lek. Då både leker och samspekar de i social bemärkelse (Öhman, 2009, s. 189).

Enligt Knutsdotter Olofsson (2003) är lek ett spännande fenomen som sätter guldkant på livet och ger mening utöver det vardagliga. Men allt barn gör är inte lek, utan lek är en mental inställning där allt barnen gör, säger och tänker är utifrån lekens intentioner. Leka är att kunna transformera sig själv och sin omvärld till något annat och för att förstå att det som händer är lek och inte verklighet använder sig människan av leksignaler. Signaler som signalerar att nu är det inte verklighet utan nu är vi inne i lekvärlden. Vilket kan vara att ett barn signalerar med sina ögon, mimik, röstläge, sätt att tala eller sättet barnet rör sig skiljer sig emot hur barnet vanligtvis beter sig och på så vis kan omgivningen förstå att barnet leker. Leksignalen hjälper barnen att förstå det som händer är lek och när barnen är inne i leken är det lekens regler som gäller och inte verkligheten. (Knutsdotter Olofsson, 2003).

Enligt Wetso (2006) så är fenomenet lek en formativ process som handlar om att kunna utforma reproduktioner av tidigare erfarenheter och upplevelser. Leken handlar om att kunna gå mellan olika roller, se sig själv och förhålla sig till andras tankar, känslor och problemlösningar och att kunna anta olika perspektiv och rolltolkningar med skiftande svårighetsgrad. Ett barn behöver känna trygghet och tillåtelse att skapa sig en lekvärld. Även om lekens kraft kan betraktas som stark och trollbindande så är den ändå skör och känslig för påverkan utifrån. När den som inte kan avläsa barnets lek och flyttar lekmaterialen eller stör den på något annat sätt, avstannar leken eller så tvingas leken ta nya riktningar. När barn blir äldre och mer lekskickliga framträder leken som mer medveten än när barnet är litet och leken sker på en omedveten nivå. Vilket också gör att leken blir mer formfast ju äldre barnen är, leken styrs nu av medvetna avsikter och värderingar. Som vuxen blir det därför svårare att leka utan att ”vi leker att vi leker”, eftersom vuxna förhåller sig till uttalade och outtalade regler. Vuxna och barn har olika förhållande till innehållet i leken. Barn styrs av dolda regler där innehållet träder fram som viktig, medan en vuxen som leker tappar lite av innehållet eftersom den vuxne fokuserar mer på reglerna om vad och hur samspelet ska genomföras (Wetso, 2006).

Lekens förutsättningar

Trygghet och inspiration är lekens grundförutsättningar, liksom tillräckligt med tid att leka färdigt (Öhman, 2011, s. 236).

Som förskollärare kan man inte enbart anta att alla barn kan leka, utan enligt Knutsdotter Olofsson (2003), Öhman (2011) och Folkman Svedin (2003) finns det vissa lekkunskaper som ett barn behöver behärska för att kunna gå in i den sociala leken. Väl inne i den sociala leken skapar barnen sina egna kamratkulturer enligt Löfdahl (2007) som förskollärarna behöver vara observant på. Detta kan vara grundläggande för att kunna förstå varför barn inte inkluderar varandra och hur förskollärarna kan skapa strategier för att inkludera.

Enligt Knutsdotter Olofsson (2003) finns det tre lekregler som barn behöver behärska, om barn ska kunna leka socialt med andra barn. Det finns vissa förutsättningar som barn behöver förhålla sig till och behärska för att kunna gå in i lekens värld tillsammans, vilket är samförstånd, ömsesidighet och turtagning. Knutsdotter Olofsson menar att om lek ska fortgå och utvecklas behövs harmoni finnas. Upplever barn rädsla eller otrygghet bryts harmonin, men också vid maktkamp, kränkning och när ojämlikhet uppstår i leken. För att undvika detta behövs de tre grundläggande sociala lekreglerna hållas. Med samförstånd innebär det att de barn som befinner sig i lekvärlden är överens om att det de gör är på låtsas, är på lek. Ömsesidighet innebär att alla barnen som leker deltar i leken med lika villkor. Att leken växer fram i gemensamt samspel med varandra och kan anpassas efter de som deltar i leken. Turtagning betyder att leken sker i dialog mellan de som leker, att det sker en turtagning i bestämmande och initiativ (Knutsdotter Olofsson, 2003). Om dessa tre lekregler inte kan behärskas av barnen så uttrycker både Knutsdotter Olofsson (2003) och Öhman (2011) att det är den vuxens ansvar att aktivt stödja det barnet för att hitta sin förmåga att leka. Förskolläraren behöver med sin fysiska närvaro garantera varje barns trygghet och finnas nära barnens lek samt ge barnen tid till lek (Öhman, 2011).

Folkman och Svedin (2003) beskriver att bilden av lek oftast är kopplad till utvecklande och kreativa rollekar och nämner att läroplanen beskriver lek som den kreativa och gestaltande le-

ken. Men för att ett barn ska finna leklust i rollekar behöver barnet först behärska lekens grunder. Folkman och Svedin betraktar leklust som en följd av när barnet väl hittat sin lekfullhet i samspel med den vuxne. Barnet behöver väcka sin lust och känsla för lek och finner den i den tidiga leken där tryggheten från vuxnas närhet finns och de första stadierna av lek sker i samspel med den vuxne. Folkman och Svedin bekymras över att lek ses som ett fenomen för sig och utgår från ett ”normalt” barn som behärskar rollekar när lek för dem består av många lager som ständigt växer fram ur nya erfarenheter. För att ett barn ska kunna delta i social lek behövs lekens grundande stadier behärskas. När ett barn som inte kan ta sig in i social lek behövs vuxna för att kunna hjälpa barnet att bli medveten om lekens umgängesregler och koder (Folkman & Svedin, 2003).

Löfdahl (2007) använder sig av olika teoretiska begrepp för att lättare kunna förstå och beskriva barns relationer för att förstå varför vissa barn inkluderas medan andra exkluderas i leken på förskolan. Dessa centrala begrepp är bland annat agens, kamratkulturer och sekundära anpassningar. Begreppet agens kommer från engelskan agency och innefattar synen på barn som kompetenta agenter med socialt ansvar, men också som medskapare till sin egen utveckling. Barn beskrivs som agenter med agens och med det är delaktiga i processer med möjlighet att påverka och förändra strukturer i sin miljö och är beroende av andra för att kunna agera i sin omgivning. Begreppet kamratkulturer uppstår när barn i förskolan vistas en längre tid tillsammans. Kamratkulturer är ett teoretiskt begrepp som kan hjälpa att beskriva och förstå vad som händer i barns relationer med varandra i till exempel förskolan. Att barn skapar och delar handlingar, rutiner, artefakter, värderingar och funderingar i interaktion med varandra. Det gör att värderingar, normer och attityder kommer till uttryck i leken, men varierar mellan miljö och över tid. Barn i förskolan är en del av flera kamratkulturer och har kunskap om sin egen sociala statusposition men också andra barns. Vem och vilka som får och inte får vara med i leken, vilket barn som bestämmer och hur de ska bete sig mot varandra. Det som ses som ett viktigt redskap inom den här kulturen för att kunna förhandla och förmedla är språket, men också de dagliga kulturella rutinerna som barnen är delaktiga i. Begreppet sekundär anpassning innebär att barn utgör kollektiva handlingar för att komma undan regler satta av vuxna. Barnen kan låta det se ut som det anpassar sig och följer regler, men egentligen utgör ett kol-

lektivt motstånd mot de vuxnas normer, regler och kultur genom att till exempel i leken utesluta kompisar via negativa sociala handlingar. Detta kan synliggöras enligt Öhman (2011) genom att förskolläraren observerar samspelet mellan barnen, vilken dynamik som uppstår samt vad barnen förhandlar om och vart barnen väljer att göra dessa förhandlingar. Genom att studera barns kommunikation och kroppsspråk gentemot varandra är det lättare att förstå barns handlingar och sekundära anpassningar (Löfdahl, 2007).

Strategier till inkludering i lek

Både Knutsdotter Olofsson (2003), Öhman (2011) samt Folkman och Svedin (2003) nämner hur viktigt närvarande vuxna är för barns sociala lek. De barn som inte leker i förskolan har enligt Öhman (2011) inte fått tillräckligt med samspelsereferenser. Därför behöver man som förskollärare börja med att bygga en bra relation till barnen där mycket tålmod finns. Vet man vad ett barn har för intressen och är viktigt för barnet just nu, är det lättare att skapa samspel och tillit i vardagshändelser med det barnet för att sedan ingå i en social lek med det barnet (Öhman, 2011).

Bygga relation

Som förskollärare är det viktigt att bygga relationer till barnen. När tilliten finns kan förskolläraren locka till samspel för att stödja barnets lekförmåga men också självkänsla. Många barn som inte leker i de sociala lekarna har ofta låg självkänsla, vilket leder till otrygghet och tveivel. Att inte kunna leka med andra barn går barnet miste om stöttningar och uppmuntran från de andra barnen samt upplevelsen av vänskap. Förskollärare behöver därför stötta och hjälpa barnet att delta i meningsfulla relationer med andra barn. Bygga lekfulla samspel med barnet där även andra barn kan få delta i. Förskolläraren kan i början få vara barnets tolk och sätta ord till det barnet visar intresse för och succesivt slussa in barnet i social lek (Öhman, 2011).

Tillåtande och ge utrymme till lek

Enligt Folkman och Svedin (2003) kan uppbyggandet av rummen påverka hur barnens lek skapas och man kan inte i förväg förutspå hur ett rum kommer att bjuda in till lek. Genom att vara tillåtande och låta barn möblera om och flytta leksaker mellan rummen för att skapa nya

lekrum, kan det ge impulser till att nya lekar skapas. Barn som skapar lekar i de nya lekrummen kan bli förebilder till de barn som har det svårare att leka och på så vis finner de barnen en väg in i leken. Man bör ge barnen utrymme för lek där leken inte avbryts för att verksamheten har en fullspäckad planering och skapar en miljö där förskollärarna kan ägna sig åt barnens lek. Förskollärarna behöver vara tillåtande och skapa lekro där de kan stötta de barn som behöver hjälp att komma in i den sociala leken.

Lekgrupper

En del barn kan uppleva svårigheter att söka sig till någon lek när det sker så mycket olika händelser i en barngrupp. En del barn väljer att enbart leka med de barn de känner bäst, vilket kanske inte alltid är de bästa lekkonstellationerna enligt förskollärarna (Öhman, 2011). Öhman samt Folkman och Svedin (2003) beskriver lekgrupper som en strategi för att kunna hjälpa barn att upptäcka leken och skapa relationer till andra barn i mindre grupper. En lekgrupp som förskollärarna sammansatt utifrån de tror skulle kunna komplettera och fungera i lek. Den fasta lekgruppen ger möjlighet till en mindre och överskådlig grupp där barnen har färre relationer att hålla reda på, samt möjlighet att upptäcka nya relationer (Öhman, 2011). Detta är ett arbetssätt som skapar möjlighet för alla barnen i barngruppen att få höras och synas i verksamheten (Folkman & Svedin, 2003). Lekgrupperna behöver vara fasta och finnas över en längre tid och ibland kan förskolläraren behöva introducera lekmaterial och visa på hur man kan leka tillsammans (Öhman, 2011).

Ett lekpedagogiskt arbetssätt

Lindqvist (2004) har utvecklat utifrån flera projekt i värmländska förskolor, det lekpedagogiska arbetssättet, ett arbetssätt där barn och vuxna tillsammans kan skapa en lekvärld. Med hjälp av litteratur kan man i det lekpedagogiska arbetssättet inspirera och skapa en lekvärld som hjälper till att utveckla barns lek. I lekvärlden behövs ett rikt innehåll som intresserar barnen och en lekmiljö som ges möjlighet att utvecklas. Lektema kan ses som en kulturell värld där vuxna och barn kan söka nya erfarenheter och utveckla sin medvetenhet om verkligheten tillsammans och inspirera till gestaltningar och gemensamma lekar. Det finns utrymme för alla åldrar och man kan själv välja om man vill gå in i den gemensamma fiktionen samt göra

sina egna tolkningar. Men för att detta arbetssätt ska fungera behöver de vuxna dramatisera handlingen. Att de vuxnas rollkaraktärer i dialog med barnen för dem in i fiktionen och på så sätt kan leken utvecklas (Lindqvist, 2004).

Förskollärarens ansvar

Enligt Wetso (2006) är det förskollärarens uppgift att stödja barnet i social utveckling. Förskollärarna bör förbereda barnet att klara av att möta olika situationer och anpassa sitt beteende utefter vad sammanhanget kräver. ”Arbetet med kompetenta och ansvarstagande barn ställer nya och förändrade krav på lärarrollen, på styrning av och maktpositioner i förskolans verksamheter” (Löfdahl, 2007, s. 90). Löfdahl påpekar hur viktigt det är som förskollärare att förstå hur de ser på barn idag samt att de förstår och tolkar barns egen lek på ett nytt sätt. Förskollärarna bör förstå det som händer i samhället för att kunna se den praktiska verksamheten i förskolan med kritiska ögon och förskollärarna bör vara observanta på nya former av maktstrukturer bland barnen (Löfdahl, 2007). Förskollärarna bör ta ansvar för att barnen i en barngrupp är så trygga att de vågar sig in i lekvärlden. De barn som inte kan tolka leksignaler eller behärskar de grundläggande sociala reglerna behöver vägledas av en vuxen. Förskolläraren behöver då visa dem leken genom att delta själv för att kunna garantera dem skydd och hjälp. Det är vuxnas ansvar att se till att alla barn får leka (Knutsdotter Olofsson, 2003). Lindqvist (2004) menar att en strategi för att bjuda in barn i en lekvärld är att förskollärarna går in i rollkaraktärer och på så vis bjuder in barnen. I dialog med barnen kan de vuxna vara förmedlare mellan den fiktiva lekvärlden och barnen. De vuxna behöver använda sig av kommunikation och det sociala samspelet samt språkets roll för att skapa mening och betydelse för barnen. De vuxna behöver alltså starta lekvärlden som de vuxna och barnen tillsammans sedan kan skapa en betydelsefull värld i dialog.

Enligt Öhman (2011) är en alltför passiv förskollärare inte bra för barnens lekutveckling. De behöver stöd och hjälp för att kunna utveckla positiva relationer och goda anslutningsstrategier. Är förskolläraren passiv kan stereotypa och förenklade låtsaslekar samt fysiska och bråk-lekar ske bland barnen. Förskolläraren kommer istället agera som säkerhetsvakt eller polis och tillrättavisa barnen istället för att ge stöd i leken. Öhman lyfter också att en förskollärare inte ska lägga sig i barns lek på ett negativt sätt som förstör barnens lek via att kommentera eller

ställa frågor som inte är konstruktiva. Att övertolka barnens lek är också negativt då leken kan stanna av. Leken får inte bli för styrande av vuxna men de behöver ändå delta i leken. När förskollärarna deltar skapas mer jämbördiga relationer mellan barnen och de vuxna. Genom att vara lyhörd och skapa trygghet utvecklar barns lek. Relationen förskolläraren bygger med varje enskilt barn är den viktigaste pusselbiten.

Teoretiska utgångspunkter

I mitt examensarbete utgår jag från den sociokulturella teorin eller den kulturhistoriska teorin som Lindqvist (2004) kallar det och redogör nedan för de begrepp som det sociokulturella perspektivet bygger på och som jag senare använder mig av i analys- och diskussionsdelen.

Sociokulturellt perspektiv

Historisk, kulturell och social är tre begrepp som karaktäriserar den mänskliga utvecklingen utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv. Genom socialt samspel sker inläring. När människan söker kunskap om sin omvärld finner människan svaret i dialog med andra människor. Dialog och mening är två centrala begrepp i det kulturhistoriska perspektivet. Ett barn är redan från början en social varelse och intresserar sig för roller och dialog och utvecklar på så vis sin egen identitet allt eftersom barnet blir äldre och finner mening i sin omvärld (Lindqvist, 2004).

Enligt Säljö (2011) så var Lev Semënovic Vygotskij en forskare, pedagog och visionär som intresserade sig av människors utveckling. Han utvecklade en teori som bygger på att människan är en sociokulturell varelse, som i interaktion med andra formas till tänkande, kännande och kommunikativa människor. Detta med hjälp av att människan approprierat och internaliserat medierade verktyg. Det vill säga att människan ”inhämtar” (appropriera) kunskap och erfarenheter vid samspel med andra och kan med vårt ”inre tal” (internalisera) rekonstruera erfarenheter och kunskapen för att strukturera vårt handlande. Människan kommunicerar, minns, löser problem, utför viljestyrda handlingar och förstår sig på sig själv och andra vid användandet av medierande redskap, det vill säga artefakter. Artefakter är verktyg som männi-

skan skapat som hjälpmedel och kan betraktas som en förlängning av oss själva. Det viktigaste medierande redskapet är språket. Det är med språket som människa kan tänka och kommunicera med och ta del av varandras perspektiv och erfarenheter. Språket är länken mellan individen och samhället. Genom interaktion byggs individens sociala erfarenheter som medieras genom språket (Säljö, 2011).

Säljö (2011) nämner att Vygotskijs mest kända begrepp är den närmaste utvecklingszonen (zone of the proximal development) och är en teori om hur människan utvecklas genom avståndet av det människan kan och klarar av på egen hand och det människan förmår att klara av med stöd av andra människor. Lindqvist (2004) nämner att leken kan ses som potentiell utvecklingszon då barnet alltid befinner sig över sin medelålder i leken. Nästan som att barnet vore ett huvud högre än sig själv. Barnet får stöttning från dem barnet samspelar med i lekvärden och erövra på så vis nya kunskaper.

Metodologisk ansats och val av metod

För att kunna besvara mitt syfte och frågeställningar har jag valt att intervjua verksamma förskollärare. Nedan följer ett mer utförligt resonemang om hur jag har gått tillväga med val av metod, urval av intervjupersoner, genomförande, etiska frågor samt validitet och reliabilitet.

Val av metod

Enligt Patel och Davidsson (2003) är kvalitativa intervjuer den mest lämpade metoden för att få fram intervjupersonens upplevelser och tankar kring gällande ämne. Genom kvalitativa intervjuer kan jag upptäcka och identifiera intervjupersonens erfarenheter och uppfattningar om strategier och lekregler som min studie söker svar på. Det är just intervjupersonernas kvaliteter kring hur de inkluderar barn i lek som jag vill veta, därför anser jag att kvalitativ intervju är väl lämpad som metod för mitt arbete.

Jag har valt att använda mig av ostrukturerad intervju. Detta för att jag vill skapa en miljö där intervjun blir som ett samtal mellan informanten och mig. Där svaren förhoppningsvis blir uttömmande och präglade av intervjupersonens egna tankar och reflektioner. Mitt val av ostrukturerade intervju öppnar upp möjligheten för mig som intervjuare att stödja samtalet på en frågemall. En mall där jag utgår ifrån en eller ett fåtal frågor som jag vill att intervjun ska beröra och kan sedan låta informanten fritt berätta om sina erfarenheter kring problemområdet (Bryman, 2011). För att kunna fokusera på intervju och vad informanten har att säga kan jag använda mig av hjälpmedel som ljudinspelningsteknik som även kan stärka mitt resultat då det empiriska materialet blir mer korrekt. Användandet av ljudinspelning hjälper mig att inte behöva bli distraherad av att anteckna utan att all mitt fokus kommer att vara på vad informanten säger. Detta gör att jag kan ställa relevanta följdfrågor om informanten nämner något som jag funnit intressant och vill veta mer om eller för att återknyta samtalet om informanten börjar diskutera ämnen som inte är relevant för min studie.

Det som kan vara risken med intervju är om informanterna inte är sanningsenliga och om jag som intervjuar pressar mina åsikter på informanten eller vinklar frågorna så att inte alla

aspekter inom frågeområdet berörs eller belyses. Jag behöver också som Johansson och Svedner (2010) skriver om, vara observant och lyhörd för att kunna ge respons med bra följdfrågor som håller sig inom ramen för frågeområdet.

Urval och avgränsning

För att kunna finna mina informanter som kunde ge svar på mitt syfte och frågeställningar valde jag att göra ett urval, avgränsa mig att enbart intervjua verksamma förskollärare. För att hitta dem använde jag mig av två olika tillvägagångssätt. Jag valde att först kontakta alla förskolechefer i en och samma kommun via mejl för att de skulle kunna hjälpa mig att plocka ett urval med enbart förskollärare. När detta enbart genererade till två informanter behövde jag göra ett slumpmässigturval och åter kontakta tre av förskolecheferna i samma kommun. Men denna gång via telefon, för att få ett godkännande att kontakta respektive avdelning för att finna informanter på egen hand, vilket genererade till tre informanter till. Bakgrunden till mitt urval att jag valde att kontakta förskolechefer och be om deras hjälp var för att slumpmässigt få mina informanter där jag inte har någon påverkan på urvalet mer än att de arbetade i samma kommun. Men detta medföljde även en risk, att några av förskolecheferna valde att inte vidarebefordra mitt brev till sina anställda vilket resulterade att enbart två informanter svarade. Detta gjorde att jag fick ringa upp tre förskolechefer jag har mejlat och själv välja avdelningar utifrån förskolechefens skolområde för att hitta tre informanter till, även om detta tillvägagångssätt inte var min intention från början.

Alla informanter i denna studie är alltså från samma kommun men arbetar i olika förskolor och skolområden, detta val gjorde jag för att få en större spridning bland informanterna. Alla fem informanter har olika antal verksamma år inom yrket som förskollärare samt arbetar med olika ålderskonstellationer som 1-5 år, 1-3år och 3-5 år. Detta kan resultera till olika erfarenheter och uppfattningar om strategier och lekregler för inkludering. Jag valde även att göra alla intervjuer i informanternas egna verksamheter, antingen i ett rum på avdelningen eller i ett samtalsrum inne i förskolan för att informanterna skulle känna sig trygga samt att intervjun skulle ske ostört från omgivningen. Att jag besökte dem gav det mig större möjlighet till att de kunde ställa upp samt att jag ville respektera deras tid då jag vet att det kan vara svårt för dem att avlägsna sig från jobbet mer än 30 minuter.

Genomförande

I mitt utförande för att finna fem informanter använde jag mig av två tillvägagångssätt. Det första var alltså att skicka ut ett mejl med ett informationsbrev (Bilaga 1) till alla förskolechefer i en och samma kommun samt be dem vidarebefordra ett annat informationsbrev (Bilaga 2) specificerat till förskollärarna i deras verksamheter, vilket resulterade i två informanter. Det andra tillvägagångssättet var att jag ringde upp slumpartade förskolechefer i samma kommun som jag tidigare mejlat, för att få ett godkännande att kontakta förskollärare i förskolechefens skolområde. När jag fått klartecken kontaktade jag slumpmässigt olika avdelningar från olika förskolor via telefon och bad om att få intervjua en förskollärare på respektive förskola om tid och intresse fanns. På så sätt fick jag de tre sista informanterna att ställa upp i intervju. När alla informanter tackat ja till deltagande hörde jag åter av mig för att bestämma dag och tid.

Första informanten som jag tog kontakt med bad att om att få intervjufrågorna innan intervju-tillfället. För att inte påverka resultatet gavs alla informanterna samma möjlighet där efter och skickade ut informationsbrev (Bilaga 3), samtyckesbrev (Bilaga 4) och intervjufrågor (Bilaga 5) via mejl till alla informanterna två till tre dagar innan respektive intervju. På så sätt kunde informanterna läsa igenom informationsbrevet samt frågorna och förbereda sig och känna sig bekväma med frågorna och jag fick utförliga svar om strategier till inkludering vid intervju-tillfället. Alla intervjuer skedde under samma vecka men under olika dagar vilket gav mig tid att efter varje tillfälle, som tog mellan 10-30 minuter, att reflektera och transkribera.

Varje intervju inleddes med att jag stämde av med informanterna att de förstått sina rättigheter utifrån individsskyddskravet, att de till exempel när som helst kan avbryta sin medverkan. Samtyckesblanketten skrevs under och jag fick tillåtande att spela in intervjun med diktafon. Sedan inleddes enklare bakgrundsfrågor, som vad heter du och hur länge du arbetat som förskollärare, för att sedan gå direkt på huvudfrågorna. Jag ställde mina frågor och lät informanten prata fritt kring frågeområdet. Ibland fick vissa följdfrågor ställas, som till exempel kan du utveckla vad du menar eller kan du förklara mer konkret eller ge fler exempel. Om informanten lämnade ämnet fick jag styra tillbaka genom att ställa återkopplande frågor. Två av informanterna behövde jag förtydliga min ena frågeställning då de upplevde frågan som väldigt

stor och bred. Jag avslutade intervjun med att informera att jag kunde mejla dem mitt färdiga examensarbete så de kunde ta del av resultatet då intresset fanns.

Bearbetning och analys

Efter varje intervju transkriberade jag resultatet så detaljerat som möjligt och det som inte kändes relevant för studien lämnades oarbetat. Jag har sedan läst igenom och med hjälp av understrykningspennor kunnat tematisera utifrån mina frågeställningar för att på ett enkelt sätt placera resultatet och analysen under några centrala rubriker. Med detta tillvägagångssätt kunde jag finna både strategier till inkludering samt olika kvaliteter om hur en förskollärare kan anta för roller. Mitt empiriska material blev innehållsrikt med relevanta citat som jag gärna vill lyfta i studien. Jag vill även lyfta mina informanternas röster och har därför i resultatet och analysen namngett dem med fiktiva namn, vilket är Anna, Lena, Karin, Maria och Gunn.

Etiska överväganden

Det finns forskningsetiska principer och regler som jag måste hålla mig till under hela forskningsprocessen. Allt från mina val kring metod, urval och genomförande till presentationen av resultatet. Som student går jag inte under det forskningsetiska regelverket enligt lag, men högskolelagen benämner att "vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas i högskolornas verksamhet" (Löfdahl, 2014, s. 34). Vilket innebär att jag som student ska följa de principer och regelverk som finns.

I min studie har jag tagit hänsyn till mina informanter utifrån de etiska principerna som veteskrådet (2011) lyfter, vilket är informationskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet. Vid valet av mina intervjupersoner hade jag individsskyddskravet i åtanke, som omfattar de grundläggande etiska frågorna som berör anonymitet, integritet, konfidentialitet, frivillighet, tydlighet och kravet på att skadan aldrig får överstiga nyttan samt att jag informerar och får samtycke av informanterna (Bryman, 2011). Därför valde jag att delge alla informanter via mejl och vid intervjutillfällena mitt informationsbrev (Bilaga 3) och samtyckesblankett (Bilaga 4) där de fick veta vad studien handlar om och hur deras deltagande kunde bidra i studien samt att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Jag har vid transkriberingen av

det empiriska materialet samt i studien utgått ifrån konfidentialiteten och använt mig av fiktiva namn samt förvarat data och identifikationsuppgifter på skilda USB-minnen och på olika säkra platser där inga obehöriga kan få tillgång till materialet (Bryman, 2011).

Validitet och reliabilitet

Patel och Davidsson (2003) nämner att i kvalitativa undersökningar betyder validitet att forskaren studerar rätt företeelser och får fram det man avser med till exempel sin intervju och med reliabilitet hur bra intervjun verkligen är som tillvägagångssätt. Jag upplever att utifrån mitt syfte och frågeställningar så har mitt tillvägagångssätt att intervjua verksamma förskollärare gett svar på min studie. Att alla informanter arbetar i samma kommun men i olika förskolor och åldersavdelningar samt har olika erfarenheter och verksamma år i verksamheten, ger det ett bredare spann på den insamlade empirin. Begreppet generaliserbarhet kan betraktas som problematiskt i kvalitativa studier då antalet intervjuer är för få för att kunna generalisera resultatet för övriga populationen, men en kvalitativ studie kan ändå betraktas som ett stickprov (Patel & Davidsson, 2003). Eftersom jag endast använder mig av fem förskollärare från en mellanstor kommun så blir denna studie representativ för dessa förskollärare i första hand, men kan även vara representativt för fler förskollärare inom kommunen men också i övriga Sverige. Intervjumallen är sammanställd utifrån mitt syfte och jag anser att mitt problemområde kunde besvaras av informanterna. Att jag valde att göra ljudinspelningar och transkribera direkt efter intervjutillfällena anser jag att resultatet har validitet och reliabilitet.

Resultat

Min studie syftar till att få kunskap om förskollärarnas strategier och användandet av lekregler för att inkludera barn i lek och har använt mig av frågeställningarna;

- Vad är förskollärarnas erfarenheter av uttrycket ”alla får vara med och leka” som en ingångsport till inkludering i lek?
- Finns det specifika lekregler som förskollärare använder sig av för att inkludering ska ske i leken? Vilka i så fall?
- Vilka strategier använder sig förskollärarna av för att inkluderingen ska ske i leken?

I denna del presenteras resultatet av de fem intervjuerna som genomförts. Jag har valt att tematisera de svar jag fått genom att föra in resultatet under olika teman och underteman där jag lyfter de kvaliteter som jag funnit. Informanterna namnges som Anna, Lena, Karin, Maria och Gunn och de citat som förekommer i resultatet har redigerats delvis från talspråk till skriftspråk, men inte så att det påverkar innehållet.

Strategier

Nedan följer förskollärarnas strategier som de använder sig av för att inkludera barn i lek samt kvaliteter förskollärarna ser sig själva som och använder till inkludering.

Att vara med själv som vuxen

Att man låter dem (barnen) få använda och ge stort utrymme för lek, för att kunna inspirera andra att detta ser kul ut och vi vill också vara med, att man finns med som en lek, hm, lekledare, nej inte ledare det blev fel, utan en lekinspiratör. Det tycker jag är vår stora uppgift att dels ge idéer och vara med i lek, att vara en lekinspiratör (Lena).

Flera kvaliteter nämndes, det vill säga vilka egenskapliga roller en förskollärare kan anta, för att inkludera barnen in i leken. Den mest frekventa strategin var att vara delaktig och närvarande själv som vuxen i barnens lek. Som närvarande eller delaktig kan du direkt höra eller se

om exkludering sker bland barnen. På så vis kan du som förskolläraren gå in i leken för att inkludera de barn som blivit utstötta. Men det handlade inte enbart om att vara nära leken, utan hur du introducerar leken. Att anta olika roller som förebild, stöttepelare, lekfull, tillåtande eller närvarande vuxen är olika kvaliteter förskollärare tar till sig för att kunna närma sig barnen och inkludera dem i leken.

Förebild

Att vara delaktig och vara en förebild är viktigt för barnen. De barn som inte kan tolka leksignaler kan i samspel med en vuxen se och ta efter hur den vuxne leker och på så vis lära sig. Barnet kan sedan lättare gå in i leken själv. Karin beskriver hur hon som förebild kan inkludera barn i lek.

Om det är ett barn som gärna inte går in i leken så får man vara med i leken själv för man kan inte bara lotsa in ett barn som inte kan, utan man måste vara med i leken och ha en roll själv också i början. Men det är väl det, att man måste vara med som vuxen för att inkludera alla barnen i leken som är en bra strategi. Det är den vuxne som har ansvaret att alla har något att leka med och vara en förebild (Karin).

Karin menar på att hon antar roller i leken och visar barnet hur man kan leka och är då en förebild. Lena upplever också som sig själv som en förebild bland de yngre barnen och uttrycker sig att;

med de yngre barnen behöver man vara mer handgriplig och vara med och visa, vara en förebild och visa på olika lekmöjligheter (Lena).

Stöttepelare

Ibland behöver förskollärare inte gå in i leken själv, utan vara en idéspruta eller igångsättare istället enligt resultatet. En strategi som används av förskollärare är att stötta barnen in i leken, det vill säga att de antar en roll där de finns till hands för att kunna starta upp eller introducera lekar åt barnen, men deltar sedan inte själva i leken. Utan de håller sig närvarande för att kunna uppmärksamma barnens sociala relationer och vara en stöttepelare åt barnen. Att prata värderingar och stötta barnen så att de blir bra lekkamrater.

Om det är ett barn som inte vill vara med eller får vara med eller som inte kommer på någon lek, om man då är med och startar upp en lek, initierar någonting, så är det snabbt andra som är lite sugna och intresserade att få vara med. På så vis kan man stötta barnen till lek. Men också att man pratar värderingar med barnen, att man är en bra kompis, men också att man stärker barnen att säga stopp när man inte vill och att de blir starka så att de vågar att fråga om de får vara med, då kan man backa upp, jag är med bakom dig här, nu kan du fråga eller berätta din idé (Lena).

Tillåtande vuxna

Om du är trygg som dig själv som pedagog, jobbar i ett bra arbetslag där det är tillåtande och bra atmosfär kan du alltid inkludera barnen i lek (Gunn).

Att vara tillåtande vuxen och låta barnens lek ta stort utrymme där fantasin och kreativiteten stimuleras och materialet på avdelningen får fritt flyttas mellan rummen, skapas en lek miljö som ger möjligheter till nya lekar.

Lekfulla vuxna

Resultatet visar att gå in i leken dagligen som vuxen gör att barnen bli väldigt lekskickliga. Men då är det viktigt att ha lekfullheten kvar som vuxen och vara lekintresserad. Ta tillfället i akt och fånga upp barnens lek när chansen finns och spinna den vidare. Det är en strategi som får igång barns lek och fantasi enligt Gunn.

Ibland kommer det nya barn och alla barn är mer eller mindre lekvana, men då kan man hjälpa till och visa hur barnen kan leka. Man måste vara lekintresserad som vuxen. Att på något sätt behålla sitt leksinne även som vuxen för då tror jag att du har mycket roligare (Gunn).

Att använda sig av material och olika metoder

Att erbjuda alla att leka, att det finns någon lek för alla är viktigt. Kunna ge valfrihet i den mån som går. Men är det ett barn som inte får vara med eller kan så tänker jag att jag får erbjuda alternativ till den som inte kan vara med och leka just nu. Hitta någon annan aktivitet som är spännande och rolig (Anna).

Att erbjuda och ge alternativ till de barn som inte får vara med är en del av yrkesrollen. Att kunna erbjuda ett barn som inte får vara med i leken ett alternativ som är både intressant och

roligt kan få andra barn att vilja vara med. En del förskollärare använder sig även av olika material och metoder för att inkludera barnen. Dessa strategier skiljer sig bland avdelningarna i verksamheten beroende på barngrupp samt plats och möjlighet, men används av samma syfte, att få barnen att leka och utvecklas tillsammans.

Temaarbete

Användandet av temaarbeten byggd från den litterära världen ger alla barnen möjlighet att få delta på sina villkor. Genom att dramatisera och gestalta karaktärer inspireras barnen till lek och bjuds in till en lekvärld där alla barnen inkluderas. Att hålla på fiktionen efter gestaltningarna håller leken vid liv längre.

Vi har skapat lekvärldar utifrån sagor som ibland hållit på allt från en termin till två år och att det finns massa bra litteratur som kan få med alla barnen på ett lekfullt sätt. Utifrån att du läser en bok med lite text kan du skapa massa bilder i huvudet och leka vidare på (Gunn).

Att gå in i en karaktär kan vara både tacksamt och roligt, om man som förskollärare känner sig trygg i det. Det öppnar dörrar för kommunikation med och emellan barnen och ger dig som förskollärare möjlighet att se barnens kompetenser.

Man kan närma sig barnen på så många olika sätt, speciellt när man går in själv i leken och genom en gestalt, så länge man känner sig trygg i det så är det så, så tacksamt. Man kan närma sig barnen och få veta så mycket mer om barnen man har, plus att det är väldigt roligt. Genom gestaltning kan man lära barnen värderingar och att de ska ta hand om varandra (Lena).

Valkort/Lekkort

Att låta barn leka med någon de vanligtvis inte väljer att leka med kan skapa nya kamrater och lekkonstellationer på avdelningen. Med hjälp av valkort¹, eller lekkort som en del kallar det,

---

¹ Valkort är kort med bilder eller bilder med text på leksaker eller rum som symboliserar olika aktiviteter där barnen kan få välja en aktivitet som de vill göra. Det finns två till tre bilder av varje aktivitet och tilldelas så att alla i barngruppen har någon att leka med.

så får barnen möjlighet att leka med de barn de vanligtvis kanske inte leker med. Alla barnen i barngruppen blir inkluderade i olika sociala lekar.

Barnen får välja, man lägger inte fram alla utan några mer än vad barnen är och så finns det tre lika kort av varje aktivitet eller rum. Ibland kan vi bestämma och då blir det ju tre konstellationer som kanske inte brukar vara, för ibland väljer de om de kan se, så väljer de gärna lika som kompisen, men det är inte alltid att den aktiviteten är tillgänglig utan får då välja något annat när det är sin tur. Ibland väljer vi aktiviteter som inte barnen leker lika ofta med eller plockar bort aktiviteter de leker nästa jämt. Ibland håller jag korten upp och ner så de inte ser vilken aktivitet de väljer, och då har de inte ens valt den gången. Detta är ett sätt att få olika lekkonstellationer där alla har sin grupp så ingen blir ju utanför (Karin).

Valkort är dock inget alla förskollärare gillar att använda sig av då de anser att detta är en strategi som inte respekterar vad och vem barnet vill leka med. Oftast undviker avdelningar som har åldern 1-3 år denna strategi.

Här kör vi inte med några lekkort som jag varit med om att man gör på många andra ställen där man blir tvingad att leka med någon. Även om det finns positiva och negativa sidor med det så funkar det inte i den här åldern (Anna).

Lekgrupp och grupplekar

För att skapa en barngrupp med öppen och tillåtande gemenskap där barnen inkluderar varandra är vuxenstyrda grupplekar en variant för att få sammanhållning i gruppen.

Det är ju viktigt att man känner här är vi och vår grupp, så jag tycker att det är väldigt bra att leka grupplekar. Det har jag sett varit bra när jag jobbat med de äldre barnen, att få ihop barnen. Att ena dagen håller jag den ena kompisen i handen och andra dagen någon annan kompis, så man lär känna varandra. Att man gör saker tillsammans så man får den här gruppgemenskapen. Det är ju en bra grund för att hitta, hitta olika kamrater att leka med (Maria).

En annan variant är att göra lekgrupper. En lekgrupp där 5-6 barn i blandad ålder och kön, som förskollärarna observerat att vanligtvis inte leker med varandra, får möjlighet att lära

känna varandra och leka tillsammans. Till en början kan en vuxen behöva finnas till hands för att visa på och stötta barnen in i den sociala leken. Maria använder sig av lekgrupper och låter barnen få vara i samma grupp under en termin och barnen får möjlighet att leka i den här konstellationen några gånger i veckan.

De får vara på samma ställe veckan ut till exempel i köket måndag, tisdag och torsdag och leka och sen byter vi veckan därpå så då får den gruppen vara i byggrummet kanske. Anledningen varför vi gör så här är att vi upptäckte att oftast väljer barn samma barn att leka med, därför har vi medvetet satt ihop de här grupperna i olika åldrar och kön för att alla ska kunna leka med varandra och vi tycker det fungerar väldigt bra (Maria).

Miljön

Att miljön påverkar barnens lek var något alla informanter var eniga om. Förskollärarna har sett barnens sociala lek förändras utifrån hur rummen i verksamheten är strukturerad och påpekar att detta kan man utnyttja till en strategi för att få igång barns lek.

Hur vi bygger vår miljö, vilka lekhörnor gör vi och hur attraherar vi barnen. Hur gör vi dem sugna på lek, det är något man behöver tänka på. Att man får använda klossarna som mat, så man stimulerar fantasin och kreativiteten. Det gör också så att barn kommer in i lek (Lena).

Utemiljön

Något som informanterna lyfte var att barnens lek i utemiljön är annorlunda. Barnen har en annan acceptans gentemot varandra och inkluderar varandra mer.

De inkluderar varandra ute. För där kan man inte stänga in sig i rum utan det är som ett enda rum (Karin).

Anna upplever att leken ute blir mycket bättre lek med varandra än inne.

Speciellt i sandlådan, där kan jag se ibland hur barnen försöker inkludera varandra och att de äldre gärna tar till sig de yngre, de barn som har språket pratar ofta med de barn som inte har språket. Detta gör att de äldre gärna styr leken men de yngre utvecklar sitt språk. De kommunicerar på något vis för att kunna ha kul tillsammans (Anna).

Lekregler

Användandet av lekregler varierar mellan barngrupper och förskollärare. Oftast är det regler som hur man ska bete sig som råder i verksamheten. Man får inte slåss och bitas utan man ska vara snäll mot varandra. En del använder sig av den gyllene regeln, som du själv vill bli behandlad ska du också behandla andra. En regel för att inkludera varandra i lek används inte av informanterna.

Alla-får-vara-med-och-leka, det är något jag hört mycket i verksamheten men inte använder mig av själv (Anna).

Respektera barnens lek

Att tvinga in ett barn på grund av en regel är inte att respektera varken barnen eller barns lek (Lena).

Att ha regler som bestämmer att alla får vara med är att inte respektera barnens lek. Även om alla informanter tycker att inget barn ska behöva uteslutas ur leken, ska inte de som leker bli tvingade att behöva ha ett barn med om de inte vill. För det kan förstöra leken mer än det kan utveckla.

Vi vill ju arbeta för att barnen inkluderas i leken eller i de lekar som pågår men det finns ju regler också. Finns det plats och möjlighet och det vet vi ju inte. Det här med att inkludera och inte inkludera någon i en lek. Förstör det eller utvecklar den leken, eller vad händer med leken? (Anna).

Att låta ett eller flera barn gå med i en redan pågående lek är en balansgång som förskollärarna bär ansvaret för. Det gäller att vara observant och utgå från varje enskilt tillfälle och ta ställning till om det finns plats och möjlighet.

Det är en svår balansgång. Det beror på tycker jag vad det är för lek och aktivitet. Om det är en aktivitet där det är många som kan vara med och leka då tycker jag man kan bjuda in och låta många vara med. Men jag tycker det är svårt som förskollärare och komma och bestämma vilka som ska vara med. För det är inte att respektera barnen, barnens lek (Lena).

Barnen har egna regler

En av anledningarna varför ena informanten valde att sluta med regeln, alla-får-vara-med-och-leka, var att hon märkte att barnen undgick regeln. Barnen skapade sina egna strategier för att förhålla sig till regeln.

Visst alla får vara med, men barn är så smarta, lyssnar man noga så har ju barn strategier hur de ska förhålla sig till det där. De kanske låter barnet få vara med men den kanske får en obetydlig roll. Det har jätte stor betydelse hur vi vuxna förhåller oss tillvarandra. Det som gick upp för mig för några år sedan, är att det är väldigt mycket exkluderande mellan barnen, alla får inte alls vara med. Därför är det så viktigt för mig att vara närvarande och lyssna (Gunn).

Tidsbrist

Att vara observant och närvarande, helst delaktig i leken, är något som alla informanter lyfte. Förskollärarna bör ta ansvar för de barn som inte inkluderas i leken genom stöttning på något sätt. Förskollärare har ambitionen att delta i barnens lek, men tiden finns inte alltid.

Det är bristvara på idag är vuxna som har tid för dem och det tycker jag är sorligt (Gunn).

Att vi vuxna är med och hjälper till och är med i leken, det är någonting jag tycker vi kanske är lite dåliga på. Alltså ambitionen finns att man ska vara med i lekarna mer för att se vad som händer och så, men det är inte alltid det funkar av många praktiska orsaker. Men det är en ambition och ett mål (Maria).

Analys av resultat

I den här delen utgår jag från det sociokulturella perspektivet och förtydligar de tema och underteman jag sett i resultatet och kopplar det till tidigare forskning. Jag har valt att använda mig av samma temarubriker för att enklare vägleda dig som läsare.

Strategier

Att vara med själv som vuxen

Utifrån resultatet så framgår det att förskollärarnas närvaro, både i leken där de åtagit sig en aktiv roll eller bredvid leken där de observerar barnens lek med lyhörda öron och ögon, värderas högt som strategi för att kunna inkludera alla barnen i lek. Likt det som framgår i litteraturgenomgången är det förskollärarnas ansvar att vara uppmärksam och vara nära barnen, just för att kunna lotsa in de barn som hamnat utanför den sociala leken (Knutsdotter Olofsson, 2003; Folkman & Svedin, 2003; Öhman, 2011). I resultatet lyfts det att när förskollärarna är delaktiga i leken så kan de initiera idéer och visa på hur och vad man kan leka samt på ett naturligt sätt lära barnen att inkludera varandra. Informanterna anser, likt Knutsdotter Olofsson (2003), att förskollärarna bör ta ansvar för att barnen ska våga sig in i leken. Förskollärarna ska stötta och hjälpa de barn som inte kan tolka leksignaler genom att själva delta i leken och vägleda barnen. Informanterna ser sig själva som förebilder och stöttepelare i leken samt lek-kunniga och kan alltså, utifrån det sociokulturella perspektivet, utmana barnets närmaste utvecklingszon i leken. Eftersom människan är en sociokulturell varelse som i interaktion med andra utvecklas blir barnet i socialt samspel med andra lekvana barn och stöd från förskollärare mer lekskickliga (Säljö, 2011). Barnet blir medveten om lekens umgängesregler och koder och kan på så vis ge sig in i den sociala leken (Folkman & Svedin, 2003).

Att använda sig av material och metoder

I resultatet framkom det att en del förskollärare idag använder sig av till exempel valkort, lekgrupper samt lekvärldar och gestaltningar för att kunna inkludera alla barnen i lek. Valkort och lekgrupper ger möjlighet till nya lek-konstellationer medan gestaltning kan ge upphov till

nya gemensamma lekar där alla barnen kan bli delaktiga. Lindqvist (2004) och Knutsdotter Olofsson (2003) lyfter, liksom resultatet, att i en lekvärld, där det finns utrymme för alla åldrar och kön, kan de inspireras till nya gemensamma lekar. Alla delaktiga i lekvärlden blir inkluderade i en gemensam social lek. I dialog mellan barnen och förskollärarna kan värderingar och kunskap om hur man ska ta hand om varandra uppkomma. Förskollärarna tar hjälp från den litterära världen att mediera värderingar och bjuda in alla barnen till lek där barnen kan inhämta erfarenheter och kunskap för att sedan kunna rekonstruera kunskapen och erfarenheterna i den sociala lekvärlden (Säljö, 2011). Valkort och lekgrupper kan ses som en positiv strategi som kan inkludera de barn som har det svårt med leksignaler och leka i storgrupp. I samspel med en vuxen och några få barn så kan det barnet med svårigheter få hjälp att upptäcka leken och skapa relationer till andra barn (Folkman & Svedin, 2003; Öhman, 2011).

Miljön

Att vara tillåtande som vuxen och låta barnen flytta material mellan rum och skapa nya rum i rummen kan enligt Folkman och Svedin (2003) de lekskickliga barnen inspirera de övriga barnen till lek. I resultatet visade det sig att förskollärare använde miljön som en strategi för att inspirera barnen till lek. Att vara tillåtande och låta barnen vara med och skapa sin lekmiljö kan ge möjlighet till nya lekar och därmed inkludering.

Lekregler

Respektera barnens lek

Av det som framgick i resultatet så råder längre inte lekregeln alla-får-vara-med i verksamheten. Förskollärarna har reflekterat och insett att man kan inte bara tillåta alla barnen få vara med i alla lekar. Att tvinga in ett barn på grund av en lekregel gör att respekten för barnen och barnens lek försvinner. Enligt läroplan för förskolan (Skolverket, 2010) ska förskollärarna dessutom visa respekt för barnen och bidra till att förskolan har ett demokratiskt klimat.

Barnen har egna regler

I resultatet visade det sig att förskollärarna har, liksom Löfdahl (2007), uppmärksammat att barnen skapar sig sin egen kamratkultur. Barnen har sina egna strategier för att undgå förskollärarnas regler i leken och ger de barn som de egentligen inte vill ska medverka, men måste om avdelningen har alla-får-vara-med regeln, en betydelselös roll. Att barn exkluderar varandra och inte låter alla få vara med trots att förskollärarna har bestämt så. Barnen gör en sekundär anpassning (Löfdahl, 2007). Detta gör att förskollärarens roll blir betydligt mer viktig. De behöver vara närvarande för att förhindra att detta ska ske, men medger i resultatet att det inte alltid funkar i praktiken. Att det finns en ambition bland förskollärarna men av praktiska skäl uppstår det hinder att kunna vara delaktig i barns lek och kunna se och höra allt som sker bland barnen.

Diskussion

Metoddiskussion

Jag anser att mitt val av metod med kvalitativa intervjuer framför enkäter eller observation var rätt beslut då jag fick personliga och utförliga svar. En enkät eller observation undersökning hade inte kunnat ge mig de svar jag var ute efter utifrån mitt frågeområde. Jag var intresserad av att få veta förskollärarnas erfarenheter och med kvalitativ intervju så tycker jag att jag lyckas få svar på det. Jag skulle kunnat komplettera min metod med en observation för att se om hur strategierna fungerar i praktiken, eller kompletterat med enkät för att få ett större urval av förskollärare. För att ta reda på om de använder sig av liknande strategier som de informanter jag intervjuat.

Ordet kunskap i mitt syfte går att diskuteras då min studie inte kan ses som en guide eller så här bör en förskollärare arbeta, utan mer få kunskap för att veta vilka strategier som finns för att få en bredare inblick i verksamheten och som förskollärare kan använda sig av. Hur arbetar de i verksamheten med att inkludera och finns det några konkreta strategier som jag som blivande förskollärare senare kan använda mig av? Detta upplever jag att studien besvarar på, men att studien är representativt utifrån dessa fem informanter.

Tillvägagångssättet att få intervju var något jag aldrig gjort tidigare men upplevde att det gick bättre för varje intervju jag gjorde. Nu i efterhand tycker jag att det var väldigt positivt att jag hade fem intervjuer med fem informanter jag inte träffat förut och att varje intervjutillfälle var utspritt på en hel vecka. Detta gav mig möjlighet att efter varje intervju transkribera och reflektera över hur jag skulle kunna förbättra min intervjuteknik inför nästa intervjutillfälle. Något som jag inte vet om det påverkade men kan diskutera är om det var positivt eller negativt att jag valde ge ut frågorna innan intervjun. Jag upplevde det positivt eftersom det gav informanten tid att tänka igenom sina svar och på så vis kunna ge mig fylliga och utförliga svar senare vid intervjutillfället. Om informanten valt att diskutera med sina kollegor för att få fram hur de arbetar tillsammans med strategier och lekregler så ser jag inte det som negativt, utan att informanten kommer med fler strategier som informanten själv kanske hade

glömt nämna annars. Nackdelen kan vara att jag inte får höra informantens egna personliga åsikt och erfarenhet utan ett helt arbetslags tankar. Men jag tror att mina frågeställningar ändå gjorde att informanten utgick utifrån sig själv då jag specifikt frågade, hur ser *du* på detta eller vad är *din* erfarenhet.

Resultatdiskussion

Syftet med den här undersökningen var att få kunskap om förskollärarnas strategier och användandet av lekregler för att inkludera barn i lek och upplever att jag fått svar på detta med hjälp av mina frågeställningar. Nedan följer en diskussion där jag kritiskt granskar resultatet utifrån egna reflektioner, teoretiska perspektivet samt det som lyfts i forsknings- och litteraturgenomgången.

I resultatet påpekades det flertal gånger vikten av förskollärarens delaktighet i leken. Stötta, vara förbild, tillåtande och lekfull är några av de kvaliteter som en förskollärare behöver anta för att inkludera barnet i leken. Även de forskare jag lyfte i forskning- och litteraturgenomgången nämner hur viktigt det är att den vuxne är närvarande och agerar förebild i leken. I resultatet nämns dock bristen på tiden till att delta i barnens lek som förskollärare. Hur påverkar då det barnens lek om förskollärarna inte har tid att vara delaktiga själv? Ger det utrymme för sekundär anpassning samt exkluderande barn som inte får stöd att komma in i leken? Enligt Öhman (2011) behöver barnen en aktiv förskollärare som stödjer barnens lekutveckling med positiva relationer och samspel. Att trygghet och närvaro utvecklar barnens lek. I forskning- och litteraturgenomgången tolkar jag att det finns lösning på inkluderingsfrågan, hur en förskollärare bör göra, men frågan är om det verkligen fungerar i praktiken då det brister med tiden. Om förskollärarna själva upplever att de inte har tid att vara delaktiga i barnens lek på grund av praktiska skäl så behöver det kanske ske en förändring i verksamheten. Hur vet jag inte, utan kan bara resonera utifrån mina erfarenheter av verksamheten och vad jag har hört. Som till exempel mindre barngrupper och större personaltäthet kanske kan bidra till att förskollärarna får mer tid till varje enskilt barn. Får förskollärarna mer tid kan de gå in i barnens lek för att mediera lekregler och sociala koder för att få lekskickliga barn.

Som jag har förstått det så är förutsättningen till lek att förstå vad lek är och skapa sig ett förhållningssätt till leken för veta vilka strategier en förskollärare kan använda sig av för att inkludera barn i social lek. Utifrån den tidigare forskningen, bör en förskollärare förstå varför ett barn inte tar sig in i den sociala leken och hjälpa det barnet med de rätta verktygen. Är en förskollärare inte medveten om lekens förutsättningar och själv tydligt inte kan visa på leksignaler har jag svårt att tro att barnet i interaktion med den vuxne lär sig lekens koder och sociala regler. Både Öhman (2011) och Knutsdotter Olofsson (2003) benämner hur viktigt det är att barnen lär sig behärska leksignaler och lekregler. Om man läser i läroplanen för förskolan nämns leken som viktig och bidrar till att barnet ska kunna utvecklas (Skolverket, 2010). Detta resonerar jag som att en förskollärare behöver alltså själv vara lekskicklig för att mediera kunskapen och samspele med barnen men också för att kunna agera och förstå barnen.

Att skapa en lekvärld och gestalta karaktärer från litteraturen tror jag är ett väldigt bra arbetsätt att inspirera alla barnen till lek. Barnen får möjlighet att utveckla sig själv och sin lek i samspel med både vuxna och andra barn. Barn är sociala varelser som approprierar och internaliserar och är intresserad av olika roller för att finna sin identitet. Genom att bjuda in barnen i en lekvärld där de vuxna kan mediera värderingar och samtidigt ha väldigt roligt med barnen, får barnen möjlighet att prova olika roller som kan hjälpa barnen att finna sin identitet med bra värderingar (Säljö, 2011; Lindqvist, 2004). Alla barnen blir inkluderade i lekvärlden och får delta på sina villkor. Men jag tror att ska du använda dig av detta arbetssätt behöver förskollärarna som resultatet påvisar, ha lekfullheten kvar för att kunna stötta barnen till att bli leskickliga. Man behöver också hålla på fiktionen för att bevara spänningen och leken vid liv längre. Förskollärarna i resultatet tycker att det både tacksamt och väldigt roligt att gå in i en gestalt och detta tror jag påverkar barnens lek positivt. Om förskollärarna visar glädje i leken kommer det inspirera barnen och påvisa att lekvärlden är rolig och till för alla.

Enligt Folkman och Svedin (2003) så väcker inte rollekar lusten till lek, om man inte kan behärska lekens grundande stadier. Därför är det otroligt viktigt att förskollärarna är närvarande och stöttar barnen så att de blir medveten om lekens umgängesregler och koder. Jag tror att gestaltning kan ge barnen ett nytt perspektiv och lättare relatera och förstå umgängesregler

och koder. När förskollärarna gestaltar blir de förebilder i leken och medierar kunskap, normer och värderingar. Lindqvist (2004) uttrycker att leken är viktig för utveckling av tanke, vilja och känsla och att leken handlar om att uppfylla önskingar, realisera det orealistiska. I en lekvärld är allt detta möjligt. I leken skapas mening och verkligheten speglas på ett djupare plan (Lindqvist, 2004).

I undersökningen uppmärksammades även valkort eller lekkort som en strategi för att inkludera alla barn i lek. Det fanns blandade åsikter av effekterna av strategin. Valkort kan ses som en bra strategi för att barnen ska få prova nya lekkonstellationer och bekanta sig med varandra. Få möjlighet att lära sig leka med alla barn. Men valkort kan även ses som problematiskt då barn tvingas att leka med varandra vilket de kanske egentligen inte vill och hur bra lek blir det då? Jag tror att flera gånger i veckan göra nya lekkonstellationer som barnen ibland och ibland inte vill leka kan bli problematiskt. Alla barn, likt vuxna, vill inte umgås med alla och det ska man respektera. Förskollärarna uttrycker i resultatet att man inte ska tvinga in barn i en lek för det är respektlöst. Men att barnen gång på gång, flera gånger i veckan hamnar i olika lekkonstellationer ser jag som respektlöst mot barnens lek. Barnen blir tilldelad en aktivitet, ibland får de välja, vilket utgör att lekens ram är redan bestämd. Jag anser att det hämmar barnens fantasi och kreativitet, vilket står skrivet i läroplanen för förskolan att verksamheten ska sträva efter att barn ska få möjlighet att leka kreativt (Skolverket, 2010). Hade syftet med valkort varit att öva samarbetsförmågan, att det hade varit aktiviteter där barnen behöver samarbeta, så hade det kanske fungerat som en bra metod. Men nu ska barnen flera gånger i veckan bli sammansatta i olika konstellationer för att lära sig leka med alla. Användandet av valkort tror jag kan säkerhetsställa att alla barn har en aktivitet eller lek att gå till, men att leken sker i samspel med andra barn är inte säkert. Om pedagogerna observerar leken som sker under valkortsaktiviteten kanske lek som Öhman (2009) beskriver uppstår. Att barnen har ett socialt samspel, men utan lek, samt att de kan leka varsin fantasilek oberoende av varandra, med då sker inget samspel. Om barnen delar fokus och engagerar sig i leken, då leker och samspelar barnen i social bemärkelse (Öhman, 2009). Eftersom det är svårt för förskollärarna att befinna sig i alla olika rum samtidigt för att se vilken lek och vilken kamratkultur som sker, tror jag mer på att göra fasta lekgrupper som både lyfts i resultatet och i forsknings- och litteraturgenomgången som en strategi. Lekgrupper kan istället ge en möjlighet för

barnen att få under en längre tid att bekanta sig och leka samt att en vuxen finns närvarande för att stödja barnens lekutveckling.

I inledningen beskriver jag om mina erfarenheter av lekregler, som till exempel alla-får-vara-med, som en strategi för att inkludera barn i lek. Att jag sett kompisolar och hört förskollärare lösa problematiken kring en lek med orden alla får vara med trots att barnen finner vägar runt dessa regler. I resultatet fick jag veta att informanternas erfarenheter av regeln alla-får-vara-med-och-leka visade sig vara något som betraktas som en fin tanke men som inte fungerar i praktiken och de har därför slutat använda uttrycket samt gör det till en regel. De tycker att regeln inte respekterar barnens lek och skulle regeln ändå användas är barnen skickliga nog att undgå regeln och gör en sekundär anpassning. Detta betraktar jag som positivt då en regel kan inte ersätta förskollärarnas närhet. Förskollärarna behöver befinna sig närvarande eller delaktig i leken för att inkludera barnen och inte sätta regler som indirekt förolämpar barnens lek och barnens vilja. Förskollärarna ska enligt förskolans läroplan visa respekt för varje barn och arbeta för att förskolan skapar ett demokratiskt klimat där barnen får möjlighet att utveckla ansvar och samhörighet i barngruppen (Skolverket, 2010).

Slutord

Min slutsats av den här studien är att förskollärare bör vara aktivt deltagande och ständig närvarande i barnens lek, för att alla barn ska inkluderas i leken. Men som resultatet även visade så är det inte alltid möjligt då det är tidskrävande. Som förskollärare kan man inte se och höra allt. Men att använda sig av olika strategier som gestaltning, grupplekar, lekgrupper och valkort kan förskollärarna inspirera och stötta barnen att leka med varandra. Nya lekkonstellationer kan skapa nya lekkamrater och gemenskap i barngruppen. Förskollärarna kan med stor lekfullhet och bra värderingar förmedla detta till barnen. Skapas en miljö som är trygg och tillåtande och förskollärare som är närvarande och delaktiga i leken så är vi på god väg mot lekskickliga barn. Barn som kan starta och ta sig in i redan pågående lekar, där förhoppningsvis kamratkulturen är positiv och inkluderande.

Med min studie hoppas jag ha kunnat bidra med en djupare kunskap om hur lek betraktas och hur användandet av olika strategier kan bidra till att fler barn inkluderas i den sociala leken.

Vidare forskning

Jag tycker att mitt område har varit både brett och intressant, men ett resultat som var oväntat av mig var utemiljöns påverkan på barnens egen acceptans emellan varandra. I den tidigare forskningen kunde jag inte hitta belägg på detta och tycker att detta skulle därför vara intressant att göra en vidare forskning på, om barn har en annan kamratkultur ute eller om det bara ser så ut?

Referenser

- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Folkman, M.-L., & Svedin, E. (2003). *Barn som inte leker - från ensamhet till social lek i förskolan*. Stockholm: Runa förlag.
- Johansson, B., & Svedner, O. (2010). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, G. (2004). Lekens estetik. i A. Banér, *Barns smak om barn och estetik* (ss. 55-76). Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid stockholms universitet.
- Löfdahl, A. (2007). *Kamratkulturer i förskolan - en lek på andras villkor*. Stockholm: Liber .
- Löfdahl, A. (2014). God Forskningssed - regelverk och etiska förhållningssätt. i a. Löfdahl, M. Hjalmarsson, & K. Franzén, *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* (ss. 32-43). Stockholm: Liber.
- Patel, R., & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur .
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö98*. Stockholm: Skolverket.
- Säljö, R. (2011). L. S. Vygotskij - forskare, pedagog och visionär. i A. Forsell, *Boken om pedagogerna* (ss. 153-177). Stockholm: Liber .
- Wetso, G.-M. (2006). *Lekprocessen - specialpedagogisk intervention i (för)skola. När aktivt handlande stimulerar lärande, social integration och reducerar utslagning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Öhman, M. (2009). *Hissad och dissad - om relationsarbete i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1 - Mejl till förskolechefer

Hej!

Mitt namn är Therese Jansson Karlén och är student på Karlstad Universitet. Jag läser termin sex på förskolläraryrket och ska skriva mitt examensarbete nu i vår (v. 15-23).

Jag ska göra en studie som syftar till att få kunskap om hur lekregler används för att inkludera barn i lek. Därför vänder jag mig till dig som är förskolechef för att få hjälp med att finna några förskollärare från din verksamhet som skulle kunna tänkas att ställa upp i en intervju. (Jag bifogar ett brev som du får vidarebefordra till de tänkbara förskollärarna i din verksamhet).

Det är frivilligt att delta i min studie och förskollärarna kan när som helst tacka nej till att medverka. De som deltar kommer att vara helt anonyma och all data som samlas in kommer endast att användas i mitt examensarbete. Ingen obehörig kommer att få tillgång till mina insamlade data och när studien är genomförd kommer all insamlad data att förstöras. Alla namn på förskollärare och förskola kommer att bytas ut.

Mitt examensarbete kommer att publiceras på lärarutbildningen vid Karlstads universitet och finnas tillgängligt vid universitetets bibliotek efter juni för de som har intresse att läsa mitt arbete.

Jag behöver få veta om du har några förskollärare som kan tänkas bli intervjuad snarast möjligast, så att jag kan kontakta dem de följande dagarna efter.

Med Vänliga Hälsningar

Therese Jansson Karlén

Mejl: namn.efternamn@mail.com

Mobil: XXX-XX XX XXX

Bilaga 2 - Informationsbrev till dig som vill medverka i min studie

Mitt namn är Therese Jansson Karlén och är student på Karlstad Universitet. Jag läser termin sex på förskolläraryrket och ska skriva mitt examensarbete nu i vår (v. 15-23).

Jag ska göra en studie om lekregler där mitt syfte är att få kunskap om hur lekregler skapas/ används av förskollärare för att inkludera barn i lek. Jag letar efter förskollärare som är intresserade av att dela med sig av sin erfarenhet kring lekregler, exkludering och inkludering i lek och hoppas att du är en av dem. Det är frivilligt att delta i min studie och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande och tacka nej till medverkan. Du kommer att vara helt anonym och all data som samlas in kommer endast att användas i mitt examensarbete. Ingen obehörig kommer att få tillgång till mina insamlade data och när studien är genomförd kommer all insamlad data att förstöras. Alla namn på förskollärare och förskola kommer att bytas ut. Mitt examensarbete kommer att publiceras på lärarutbildningen vid Karlstads universitet och finnas tillgängligt vid universitetets bibliotek efter juni om du har intresse att läsa mitt arbete. För att kunna genomföra studien behöver jag ditt samtycke för att få intervjua dig och veta när det finns möjlighet att träffas och hur jag kan kontakta dig.

Med vänlig Hälsning

Therese Jansson Karlén, Student på Karlstads Universitet.

Mobil: XXX-XX XX XXX

Mejl: namn.efternamn@mail.com

Informationsbrev

Hej!

Mitt namn är Therese Jansson Karlén och är student på Karlstad Universitet. Jag läser termin sex av sju på förskolläraryrket och ska nu i vår skriva mitt examensarbete. Jag skriver om området *Leken i förskolan* och är nu intresserad av att studera om det kan finnas olika strategier och lekregler som förskollärare använder sig av för att barnen ska inkludera varandra i leken. Så nu vill jag gärna få ta del av dina erfarenheter kring detta.

Intervjun kommer att ta ca. 20-30 minuter och med din tillåtelse vill jag gärna spela in intervjun på band. Inspelningen kommer jag att förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att kunna ta del av den.

Det är frivilligt att delta i min studie och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande och tacka nej till medverkan. Du kommer att vara helt anonym och all data som samlas in kommer endast att användas i mitt examensarbete. All data kommer att behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte finnas tillgänglig för annan forskning eller bearbetning. När studien är genomförd kommer all insamlad data att förstöras. Alla namn på förskollärare och förskola kommer att bytas ut.

Tack för att du vill medverka i min studie!

Samtyckesblankett

Jag har informerats om studiens syfte, om hur informationen samlas in, bearbetas och handhas. Jag har även informerats om att mitt deltagande är frivilligt och att jag, när jag vill, kan avbryta min medverkan i studien utan att behöva ange orsak.

Härmed ger jag mitt samtycke till att bli intervjuad och att intervjun spelas in på band.

Datum, Ort

Underskrift

Namnförtydligande

Intervjufrågor

Mitt syfte med studien är att få kunskap om förskolläraernas strategier och användandet av lekregler för att inkludera barn i lek.

- Jag är väldigt intresserad av att få veta vad du använder dig av för strategier för att inkludera alla barn i lek?
- Vad är dina erfarenheter av uttrycket ”alla får vara med och leka”?
- Har du några lekregler som kan utmana och stödja barnen till inkludering i leken? Kan du ge några konkreta exempel?